

– сприятиме детінізації майнових відносин через встановлення реального власника майна, зменшення можливостей отримання необґрунтованих соціальних пільг та субсидій;

– розвиватиме інститут приватної власності, створення середнього класу, на який спирається стабільне демократичне суспільство.

Список використаних джерел:

1. Матеріали Головного управління статистики в Тернопільській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ternstat.tim.net.ua/statinfoGF.html>.

2. Письменний В. В. Перспективи впровадження в Україні податку на нерухомість // Теорія & практика ринків. – 2009. – №2. – С. 36–50.

Перевознюк В. В.

аспірантка кафедри фінансів

АНАЛІЗ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВ ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

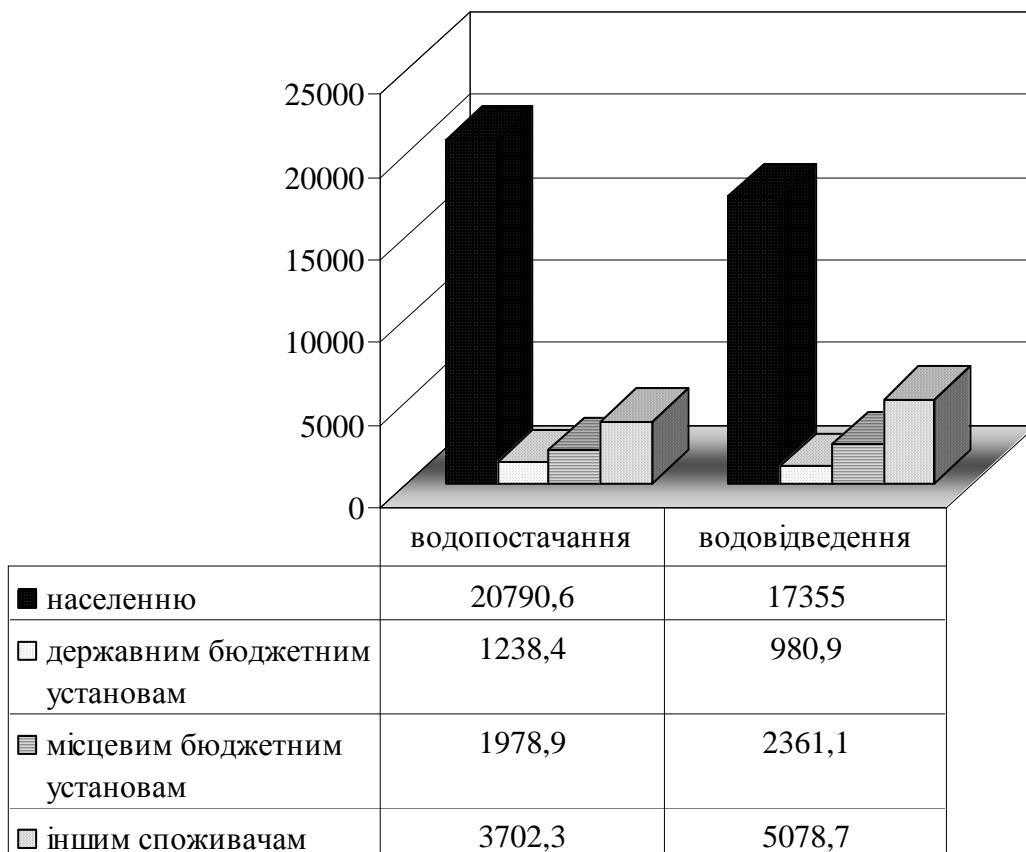
Із переходом на ринкові умови господарювання підприємств водопостачання та водовідведення найбільшу частку в структурі їхніх фінансових ресурсів займають власні, що формуються практично лише за рахунок виручки від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тобто в ході здійснення операційної діяльності. В свою чергу, розмір валового доходу залежить від собівартості послуг і об'єму їх споживання. В той час, коли величина останнього показника в основному залежить від першого та якості послуг і рівня доходів громадян, на величину собівартості впливає ряд екзогенних і ендогенних чинників, що позначається на її структурі та доходах підприємств: у разі збільшення витрат діяльності (за умови відносно стабільного обсягу споживання послуг), зростає розмір доходів і навпаки.

Наприклад, підприємства Тернопільської області у 2008 р. отримали 44766,9 тис грн чистого доходу в тому числі по водопостачанню – 23040,8 тис грн, по водовідведенню – 21726,1 тис грн У 2009 р. його величина збільшилася до 53485,9 тис грн, в тому числі до 27710,2 тис грн по водопостачанню та до 25775,7 тис грн по водовідведенню (рис.1.).

Найбільшу частку в структурі чистого доходу від реалізації послуг у 2009 р. займав дохід, отриманий від реалізації послуг безпосередньо населенню: 75,0% (20790,6 тис грн) по водопостачанню й 67,3%

(17355 тис грн) – по водовідведенню; найменшу частку – державним бюджетним установам (4,5% або 1238,4 тис грн по водопостачанню й 3,8% або 980,9 тис грн – по водовідведенню).

Як видно з рисунку, дохід, отриманий від реалізації послуг місцевим бюджетним установам також незначний і становив 1978,9 тис грн з водопостачання й 2361,1 тис грн з водовідведення. Натомість дохід від реалізації послуг іншим споживачам склав 3702 тис грн з водопостачання й 5078 тис грн – водовідведення.

Рис. 1. Склад чистого доходу від реалізації послуг водопостачання та водовідведення у 2009 р., тис грн*

Як видно з рисунку, дохід, отриманий від реалізації послуг місцевим бюджетним установам також незначний і становив 1978,9 тис грн з водопостачання й 2361,1 тис грн з водовідведення. Натомість дохід від реалізації послуг іншим споживачам склав 3702 тис грн з водопостачання й 5078 тис грн – водовідведення.

Збільшення доходу на 4669,4 тис грн по водопостачанню відбулося за рахунок збільшення витрат звичайної діяльності на 4071,4 тис грн, су-

* Примітка. Складено за даними управління житлово-комунального господарства в Тернопільській області.

ма яких у 2009 р. склала 32379,8 тис грн В свою чергу, на збільшення щойно зазначеного показника вплинуло зростання витрат операційної діяльності, фінансових витрат та інших витрат звичайної діяльності підприємств області.

Так, сума витрат операційної діяльності з водопостачання у 2009 р. збільшилася на 4773,6 тис грн порівняно з 2008 р. і становила 32252,5 тис грн Таке збільшення зумовлене збільшенням матеріальних витрат на 1078,7 тис грн, з яких найбільшу частку складають витрати на електроенергію (87,1% або 13444,9 тис грн). Витрати на покупну воду склали 72,5 тис грн (0,5%), інші матеріальні витрати – 1668,3 тис грн (12,4%).

Сума витрат на оплату праці у 2009 р. збільшилася на 1911,2 тис грн і становила 9379,8 тис грн З них більшу частку займали витрати на оплату праці робітників (69,6% або 9379,8 тис грн) і меншу (30,4% або 2847,5 тис грн) – керівників, професіоналів, фахівців й технічних службовців. Така ситуація зумовлена тим, що робітників і працівників обслуговуючого персоналу вдвічі більше ніж керівників, професіоналів і т. д. Перших з них у 2008 р. було 443 осіб, у 2009 р. – 442 осіб; других – 128 і 209 осіб у відповідних роках.

Збільшення відбулося й по інших складових операційних витрат. Так, відрахування на соціальні заходи в 2009 р. збільшилися на 775,2 тис грн і становили 3550,2 тис грн проти 2775,0 тис грн у 2008 р.; сума амортизації – на 90,6 тис грн і становила 1430,6 тис грн у 2009 р. проти 1340,0 тис грн у 2008 р.; сума інших операційних витрат збільшилася на 227,1 тис грн і сягнула 4447,0 тис грн проти 4219,9 тис грн у 2008 р., з яких найбільшу частку становили витрати на сплату податків, зборів та інших обов'язкових платежів – 45,7% (2030,5 тис грн).

Фінансові та інші витрати звичайної діяльності незначні й крім того у 2009 р. їхня величина зменшилася на 11,4 тис грн і становила 127,3 тис грн.

Схожа ситуація склалася по водовідведенню: зросли сума витрат звичайної, в тому числі операційної діяльності. Однак, на відміну від водопостачання інші матеріальні, інші операційні витрати зменшувалися, а фінансові та інші витрати звичайної діяльності зростали.

Так, у 2009 р. сума витрат звичайної діяльності з водовідведення збільшилася на 4140 тис грн і становила 27566,4 тис грн, що призвело до

збільшення чистого доходу від реалізації послуг на 4049,6 тис грн, величина якого склала 25775,7 тис грн.

Зростання вартості послуг з водовідведення зумовлене збільшенням витрат операційної діяльності, сума яких у 2009 р. збільшилася на 4052,5 тис грн і становила 27478,9 тис грн. Найбільшу частку в операційних витратах становила вартість електроенергії (86,9% або 9199,3 тис грн), меншу – інші операційні витрати (13,1% або 1384,9 тис грн).

Друге місце за обсягом в структурі операційних витрат займала така їхня складова як витрати на оплату праці, сума яких у 2009 р. збільшилися на 2521,8 тис грн і становила 9797,8 тис грн. З них, обсяг витрат на оплату праці керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців склав 2450,4 тис грн (проти 1437,6 тис грн у 2008 р.), робітників – 7347,4 тис грн (проти 5838,4 тис грн у 2008 р.). Робітників, зайнятих діяльністю з водовідведення на підприємствах значно більше: у 2008 р. їх було 434 особи, у 2009 р. – 414 осіб. Натомість керівників, професіоналів, технічних службовців, фахівців було 116 і 192 осіб у аналізованих роках.

Збільшення витрат на оплату праці призвело до збільшення відрахувань на соціальні заходи, обсяг яких у 2009 р. збільшився на 866,8 тис грн і становив 3553,3 тис грн.

Обсяг амортизації у 2009 р. становив 1312,3 тис грн (зменшився на 133,3 тис грн), а сума фінансових та інших витрат звичайної діяльності у 2009 р. збільшилася на 74,3 тис грн і становила 87,5 тис грн.

Отже, як бачимо, для підприємств області характерна зростаюча динаміка практично усіх складових собівартості послуг водопостачання та водовідведення (така тенденція властива всім підприємствам України), що, в свою чергу, призводить до підвищення рівня тарифів на послуги, на негативних наслідках якого неодноразово наголошують низка вечних. З огляду на те, що в структурі собівартості найбільшу питому вагу займають матеріальні витрати та витрати на оплату праці, вважаємо, що з метою їх скорочення потрібно використовувати заходи із автоматизації виробництва, енерго- та ресурсозбереження або ж застосовувати альтернативні джерела фінансування галузі, наприклад, залученням інвестиційних ресурсів на основі механізму концесії.

Звісно, що на сьогодні немає джерел фінансування заходів із енерго- і ресурсозбереження на підприємствах через відсутність у них влас-

них джерел і недовіра державної фінансової підтримки, а залучення приватних інвестицій малоефективне через збитковість суб'єктів господарювання (жоден з інвесторів не захоче вкладати кошти в нерентабельну галузь). Тому, використання ефективних механізмів публічно-приватного партнерства є стратегічним вектором розвитку фінансового забезпечення підприємств, а практики підвищення собівартості в найближчому майбутньому, на нашу думку, не уникнути, оскільки це єдиний механізм відшкодування витрат діяльності, а відтак – функціонування підприємств.

Петрушка О. В.

здобувач кафедри фінансів

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

Функціонування фінансової системи країни відбувається під впливом великої кількості чинників. Дослідники вже давно звернули увагу на те, що поведінка економічних суб'єктів доволі часто не відповідає прагматичним принципам раціональної діяльності. Складність економічного аналізу фінансової діяльності суб'єктів господарських відносин полягає, зокрема, в тому, що одержання власної вигоди є лише одним із багатьох чинників (не завжди домінуючим), які визначають поведінку як окремих осіб і домогосподарств, так і підприємств, держави та ін. учасників економічної системи. Враховуючи зазначене, з метою з'ясування закономірностей функціонування фінансової системи, дослідники увагу звернули на наявність різноманітних формальних і неформальних норм, які визначають ту чи іншу діяльність економічних суб'єктів. Таким чином, вивчення правил поведінки економічних суб'єктів, зокрема, традицій, звичаїв, офіційних норм, стало предметом не лише публіцистичних публікацій, а слугувало темою глибоких фундаментальних досліджень економічної та фінансової науки. Підтвердженням цього є те, що американському ученому Дагласу Норту, який зробив значний вклад у розвиток інституціоналізму, у 1993 р. було присуджено Нобелівську премію з економіки. В останні роки інституціоналізм став одним з провідних напрямків економічної теорії.

Пенсійна система кожної країни з ринковою економікою передбачає тісну взаємодію різноманітних економічних агентів, основними з яких є працівники, роботодавці і держава. З'ясовуючи закономірності побудови